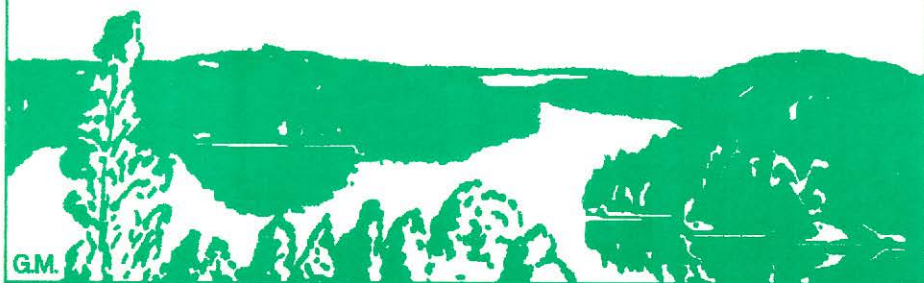

BOTVIDSBYGDN

NR 2 1997

ALLA HELGONS DAG

Redan under 1890-talet förekom det att man på kyrkogårdarna i de större städerna, särskilt på barngravar, placerade julgranar med brinnande ljus. I viss utsträckning förefaller detta bruk ha berett vägen för de egentliga gravljusen, som under 1950-talet blev vanligare än granar med ljus.

Alla Helgons dag ger ett vittnesbörd om att årets festseder till sitt innehåll inte bara behöver vara glada och uppsluppna utan också kan vara fyllda av allvar och djupare innehåll.

- Du kan läsa mer om Alla Helgons dag på sidan 4.

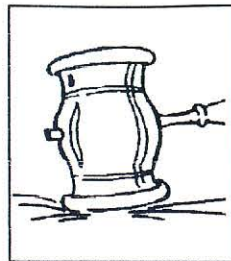

INGRID AVELIN, ORDFÖRANDE

Vi är i höstarbetet

- såväl inom- som utomhus

- Höstdagjämningen har passerats - men det är trots allt ganska varmt ute. Solen har glatt oss många dagar och svamputflykterna ger god skörd!!

■■■ Vårsången avslutades med Bygdekulturs Dag på Skansen. I år dansade Botkyrkas barn- och juniorlag på Marknadsgatan vid Seglora kyrka, till och med i solsken. Seniorerna dansade i Tullinge Centrum, eftersom Tullingedagen inföll samma dag.

På Hembygdsgdagen samma helg visade hantverkare och slöjdare olika tekniker såväl ute som inne i stugorna, barn och seniorer dansade, spelmannens toner flödade och på Logen smakade kaffet gott.

Vårens friluftsgudstjänst på Trädgårdstorp var utformad som dansmässa, det kändes fint att anpassa rytm och musik för detta tillfälle.

Midsommaren i år bjöd på vackert väder och genomfördes på ett bra sätt tack vare Gillets medlemmar. Även i år avslutades kvällen med femkamp, knytalas och dans. Mycket uppskattat!

"Kaffesöndagarna" i juli och augusti har stugorna varit öppna, 3:e augusti inföll Hembygdsgårdarnas dag, med hela hembygdskommittén på plats. En del söndagar har spelmännen glatt besökarna med musik, liksom på spelmansträffen sista söndagen i augusti.

Utomhus har en hel del arbeten gjorts. Dessa redovisas på annan plats i tidningen.

Nu är vi mitt inne i höstens arbeten, dans- och musikgrupperna har övat flera veckor och på onsdagarna dunkas det i Mor Annas stuga - av vävstolar - men det lär finnas tid över för kaffe och en liten pratstund också!!

Glöm inte arbetshelgen den 18-19 oktober. Din medverkan behövs. På planeringskonferensen den 28 oktober är det viktigt att alla kommittéer är representerade, då skall vi ju dryfta nästa års verksamhet.

Julmarknadskommittén arbetar för fullt, de är tacksamma för hjälp och alster till lotterier och servering. Tänk på att "Många bäckar små...". Ingen hjälp är för liten! Om du inte kommer till Torpet, ring och tala om vad du kan bidra med, det är ju tack vare gemensamma strävanden, som vi kan driva vårt Trädgårdstorp och genomföra våra arrangemang.

Nästa år får vi besök av gruppen i Houston, de vill fira midsommar tillsammans med oss. Vi har dessutom fått inbjudan från folkdanslaget i Augsburg att komma dit (någon gång i juli 1998).

Till sist ett VARM TACK till alla som på olika sätt "dragit sitt strå till stacken" under alla våra hittills genomförda arrangemang. ■

BOTVIDSBYGDEN

TIDSKRIFT FÖR BOTKYRKA HEMBYGDSGILLES MEDLEMMAR

ANSVARIG UTGIVARE: Ingrid Avelin 08-771 15 12

REDAKTION: Arne Mattsson, 08-530 371 16, Sune Wehlin, 08-778 16 55

Sista manusdag för bidrag till nr 3 1997 är den 20 november 1997

"Finemang, sa Mobergskan"

□□□ Omgiven av kaprifolens doft sitter jag på altanen med en tjock bok. Den heter "Svenska ordstäv" är utgiven 1929, och innehåller c:a 5000 ordstäv, hopsamlade av författaren och journalisten Fredrik Ström.

Ett inledande smakprov:

- Här kommer jag, sa han som föll genom taket.

Det finns ordspråk och det finns ordstäv. Skillnaden är, skriver Fredrik Ström, att medan ordspråken är sedelärande och högtidliga så kommer ordstäven ur folkdjuret, är mustiga, kvicka och ofta burleska.

Humorns förmäling med samhällskritiken och med satiren över institutioner och förhållanden inom kyrka och stat, stånd och familj uppmärksammas icke minst när det gäller sådana institutioner som äktenskapet, en kär skottavla för många ordspråkens pilar. Vi minnar oss t.ex sådana ordspråk som dessa:

- Kärleken drar som tio par oxar.

- Det är lättare att valla ett tjog loppor än ett älskande par.

När det gäller ordspråk om våra dygder och laster, minns vi ordspråk som följande:

- Ärlighet varar längst, ty den slites minst.

- Vore lögn latin vore de lärda många.

- Den fege har sitt ansikte i ändan.

Ordstäv finns för de flesta situationer - och med såväl adel, präster, borgare och bönder som pigor och drängar, studenter, socialister, orgeltrampare, riksdagsmän samt fan själv i rollistan.

Särskilt kännetecknande för ordstävet är satsen: sa gubben, sa pigan, sa pojken. Samtidigt finns två former av ordstäv: den enkla som består av försats och sa-sats, samt den dubbla som omfattar försats, sa-sats och eftersats.

Det förmodligen mest kända ordstävet är,

skriver Fredrik Ström, det över hela landet förekommande: Finemang, sa Mobergskan. Fast vad var det som var finemang?

Märkligt nog får man inte veta det - ordstävet saknar eftersats och blir därmed inte helt begripligt. Dock har Fredrik Ström forskat i frågan och funnit ett flertal bortglömda eftersatser. Här är några:

- Finemang, sa Mobergskan, snöt sig i näven fick tre supar för två skilling, tog lusen på musen. Fler finns säkert.

Sen kan man ju naturligtvis också fråga sej, vem var egentligen Mobergskan?

Förmodligen en Munkbromadam, har en del Stockholmskännare hävdat. Inte otänkbart, men samtidigt - skriver Ström - finns en Mobergskan (liksom t.ex en Blinda Sara, en Kol-Olle) i nästan varanda landskap. Ordstävens personer tycks således ha hemortsadress i alla våra landskap.

Detta om Mobergskan. Här ett annat stiligt ordstäv.

- Det är både ynkligt och löjligt, sa han som snöt sig och fick näsan i hand. ■

ArMa

Alla Helgons Dag

ALLHELGONAHELGEN

I Sverige är Allhelgonadagen inte en helgdag. Fram till 1772 firades Allhelgonadagen som en helgdag men Gustav III avskaffade både den dagen och en rad andra helger. På 1950-talet återinfördes helgdagen och fick då heta Alla helgons dag. Den infaller lördagen efter Allhelgonadagen, som alltså fortfarande står kvar i vår almanacka den 1 november. Allhelgonadagen går tillbaka till traditioner inom katolska kyrkan sedan 300-talet då man i Österlandet började fira alla helgonen med en gemensam högtid.

Denna sed spreds till kelter och franker och på 800-talet infördes en allhelgonadag i det romerska kalendariet.

Allhelgonadagen 1/11 - Alla Helgons dag
Ursprungligen katolsk kyrkofest till minne av kyrkans martyrer och helgon. I Sverige firas den sedan 1950-talet som gravsmyckningsdag, den lördag som infaller 31 okt.- 6 nov. Trots senare kristliga inflytelser har förkristliga drag bevarats till nutid.

Mellan den helige Mikael's dag och november månads början har den tiden t ex i Estland kallats för hingekuu och i Finland "henkien aika", själarnas tid (jfr. Alla själars dag i Sverige)

Årets viktigaste fest i förra seklet för bönderna inföll i november som i tideräkningen inte bara var skördeperiodens slut utan också årets slut. Enligt folktraditionen skulle allt utearbete vara avslutat före denna dag, som betraktades som inledning till vintern och det nya året.

Den katolska gudstjänsten har sitt centrum i det mystiskt-realistiskt uppfattade mässoffret. Tillbedjan av den till Kristi lekamen förvandlade hostian (nattvardsbrödet). Hostian (offret) bryts över kalken och bland delvis med det till Kristi blod förvandlade vinet.

I Sverige firas Allhelgonadagen sedan 1950-talet som gravsmyckningsdag.

Offer såsom del av kultisk handling har förekommit i alla religioner i alla tider. Ordet kommer från latinets offerre = frambära. Offerhandlingen är ett frambärande av en gåva, när människan vill träda i förbindelse med livsskapande krafter.

Man har i religionsvetenskapen sett på offret på olika sätt; såsom gåva, kommunikationsmedel, tacksägelse och lovprisning. I gammal romersk religion har offret haft en ekonomisk-juridisk aspekt: do ut des, jag ger för att du skall giva. Som försoningsoffer förekommer fenomenet genom Gamla testamentets historia och kulminerar i Jesusgestalten i Nya testamentet.

I kung Kristoffers landslag upptages Allhelgonadagen som en av de fem dagar på året då bonde och hustru skulle offra.

I Bonde-Praktikan sägs det: "gäck ut i skogen denna dag och uppleta en rå ek eller bok, skär därav den spån. Om denna spån är torr betyder det en varm vinter, är den fuktig så bliver vintern kall". ■

Källa: (Internet)

Sökare: ArMa
<http://www2.passagen.se/tsv/itsluss/allhelg.htm>

De första industrimännen i Botkyrka

□□□ Botkyrka har sedan forntiden varit en landsförsamling med jordbruket som moder-närning. Strukturiomvandlingen inträffade under tidigt 1700-tal. Ute i Europa hade merkantilsamhället alltmer ersatt bondesamhället. Efter upptäckten av nya kontinenter hade goda marknader erbjudit sig. Handeln blomstrade. Holland var ett av de länder som var tidigt ute i den ekonomiska jakten efter denna världens goda. Man sålde och tjänade pengar.

HOLLÄNDARE I BOTKYRKA

Till Sverige invandrade under 1600-talet den holländska köpmanssläkten Groen. Några av ättlingarna hamnade i Botkyrka. De insåg genast vilka ekonomiska möjligheter som fanns i socknen genom närheten till huvudstaden. Warner Groen d.ä. satsade på järnindustrin. Han satte Vällinge bruk i stånd. En väldig produktion av jordbruksredskap, hushållsartiklar och verktyg började. Ett tegelbruk startades för att producera byggmaterial. Det nådde stor berömmelse och var en tid det främsta i Mälardalen. Ännu idag kan man påträffa takpannor eller byggnadstegel med märket "W" inpräglad i tegelytan. De är relikter från bygdens första industriepok. Påpekas bör att också pionjerna inom pappersindustrin kom från Holland.

Den äldre Groens son, Warner Groen d.y. förde släktens industritraditioner vidare. Han började som fabrikör och generalkonsul i Riga, som då var en mäktig handelsstad, tidigare under svensk överhöghet. Efter återkomsten till Sverige köpte han säteriet Alby i Botkyrka 1814. Förutom godsägare var han nu huvuddelägare i Söderfors järnbruk, ägare av storgodset Östermalma i Nyköpings kommun samt en rad nyetablerade handels-hus i Stockholm.

En yngre bror, Anton Groen, var bergsråd

och framstående industriman även han. Han ägde Hamra Västergård, där också en tegel-industri startades. Den svenska staten anlita-de honom som expert i industrifrågor.

SMÅINDUSTRISAMHÄLLE I ALBY

Warner Groen d.y. förvandlade på få år jordbruksbyn Alby. Han var en mångsidig företagare. Tegelbruk anlades, troligen helt nära Albysjön. Sedan tillkom såg och ångkvarn. Den senare omändrades till s.k vindkvarn (väderkvarn lär vara ett gotländskt ord som inte förekom i Mellansverige). Den märktiga kvarnbyggnaden med ett stort vindhjul var ett märkligt blickfång i bygden.

Produktionen i det nya industrisamhället var inte obetydlig. Varor utskeppades med mindre fartyg från en lastbrygga vid Albysjön.

Bondbyn Alby hade blivit ett livligt industrisamhälle. En fyrdubbling av invånarantalet hade skett.

Den nya säteriägaren ombyggde och förskönade huvudbyggnaden. Sommartid betraktades den stora parken som en lustgård med lummig grönska och rik blomning. Förmodligen fanns här också orangeriet med exotiska växter och orientaliska praktfulla blommor.

Trädgårdskulturen hade fått steg vid herrgårdarna under 1700-talet, kanske mest tack vare Carl von Linnés botaniska insatser.

Blomsterkungens lärjungar reste vida ut i världen och förde hem en främmande flora, som med stor möda vårdades i orangerier och växthus.

Industripionjerna i Botkyrka var varmt kulturintresserade. Anteckningar om donationer och subsidier understöd, inköpta konstverk och annat ekonomiskt stöd vittnar bouppteckningarna om. ■

TEXT: Erik Sundström

Hänt på Trädgårdstorp

□□□Under sommaren har en hel del hänt på Trädgårdstorp.

Med maskinhjälp har den blivande örtagården blivit rensad på storstenar (som sedan blivit ytterligare rensad och planerad för handkraft).

"Kvarnbacken" och runt Smedjan har blivit planerad samt planen mellan L:a Logen och Smedjan blivit utökad.

Täckdike från Korvboden till den tidigare nedlagda dräneringen från Rönnebodavägen.

Rampar upplagda framför alla bodarna (ersätter de gamla trätrallarna som börjat ruttna).

Uppfyllt framför Högrink och planat jordhögar framför. "Sittstockarna" har flyttats upp närmare Högrink.

Nu återstår krattning och finjämning samt ev. så gräsfrö.

Ny stolplykta (den gamla blev stulen) har blivit uppsatt utanför Slätten.

Boden för gräsklippare m.m. har äntligen kommit på plats. I skrivande stund återstår en del målning, uppsättning av vindskivor samt tegeltäckläggning. ■

Lars Gunnar

VÄVSTUGA PÅ HÖGRINK

Är Du intresserad av att väva? Det finns möjligheter att väva även på kvällstid och på helger.

Kontakta Ingegerd Lindström, 778 08 49.

BIODLING

Är Du intresserad av att ta hand om Gillets bikupor. Om någon eller några visar intresse kan en kurs i biodling ordnas.

Kontakta:

Smideskurs på Sturehov

□□□Den smideskurs som vi - Bror Årbro och Lars Gunnar - gått på Sturehov hos konstsmiden Ronny Hedman, har gett oss mycket.

Inte för att vi blir några konstsmider som Ronny, för han är väldigt duktig.

Med sina historiska smiden i form av vikingakopior på 1000-talets smycken och bruksföremål, som han visar Sverige runt och även nutida smide i form av ljusstakar, lampetter, lyktor, dörrgaller och staket är han otrolig. Åk till smedjan i Sturehov får ni se själva.

Vi har fått en liten inblick i vad som kan åstadkommas, gärna med liten egen fantasi. Vi har lärt oss järnets olika temperaturer vid olika upphettningar den s.k. "rödskalet", vad som händer vid avvalning "hårdning", "anlöpning" o.s.v.

Vi har tillverkat verktyg att användas för dekoration i varmt järn, svetsning (gas), hårdlödning, klyvning (av varmt järn), tillverkning av ljusstakar och lampetter, klädkrokar och mycket annat.

Gillet har fått en ny medlem, Ulf Nyström, som även han gått kursen.

Kunskaperna skall praktiseras i Smedjan vid Trädgårdstorp, på våra olika arrangemang.

Hälsningar och tack! ■

FOTO: Bror Årbro

TEXT: Lars Gunnar

Tack, tack
för uppvaktning
på min 60-årsdag.

Eine Karsbrinke

Ett varmt tack för
uppvaktningen på
min födelsedag.

Siv Sahl

För vänlig
hågkomst på
min högtidsdag.

Lars Gunnar

SSHV VÄKTARNA AB

- BEVAKNING o. SÄKERHETSTJÄNSTER
- KOMPLETT SÄKERHETSSYSTEM
- DRIFT o. INDUSTRIBEVAKNING
- LARM och GLASJOUR
- SERVICEUPPDRAG

TELEFON:

Kontorstid: 08-778 00 45

Jourtid: 08-778 58 00

SKORSTENSFEJAREN UTFÖR:

- FUNKTIONSKONTROLL
- UNDERHÅLL
- RENSNING
- INJUSTERING AV DITT VENTILATIONSSYSTEM

TEL: 530 328 50

GRÖDINGEVÄGEN 45 TUMBA

BOTKYRKA-SALEM SOTNINGSDISTRIKT

GYNNA VÅRA ANNONSÖRER!

Söker Du gamla Botkyrkabilder?

Ur mitt bildarkiv av Botkyrkabilder från sekelskiftet kanske Du finner den eller de bilder du just saknar.
Format 18x24 cm 100:-/styck.

Arnold Sjöberg
Doktors väg 4
Tumba
Tel: 530 335 88

KALLELSE

Onsdagen den 19 nov. kl. 19.45
är det dags för årets tredje kvar-
talsmöte på Trädgårdstorp.
Dagordningen kommer att finnas
med i infobladet nr 4.